

Apró közlemény / Short communication

Kiegészítések az *Orobanche reticulata* biológiájához
és hazai elterjedéséhez

BAUER Norbert

Magyar Természettudományi Múzeum, Növénytár,
H-1089, Budapest, Könyves K. krt. 40.; bauer.norbert@nhmus.hu

Contributions to the knowledge of biology and Hungarian distribution range of
Orobanche reticulata

Abstract – Some new Hungarian occurrences of *Orobanche reticulata* Wallr. are discussed in this paper. On the Bér-hegy hill (Eastern Bakony Mts) the species was observed on a so far unknown host plant (*Carduus hamulosus*). Although the species usually flowers from May to July in Hungary, the observed individual was in full bloom in October, probably due to the extremely rainy year (2010). Another population of the species, found at Magyaralmás settlement in the foreground of the Vértes Hills, deserves attention because of its size. In early summer of 2020, individuals of *O. reticulata* appeared in a great quantity (several hundred ones) on a fallow land that was developed from a natural dry grassland having been ploughed in the previous year. In this case the local host plants were *Carduus nutans* subsp. *leiophyllus* and *Carduus acanthoides*. Some further records of the species from the Transdanubian Mts and the regions of Külső-Somogy and Mezőföld present new data in the Hungarian flora mapping program.

Keywords: *Carduus hamulosus*, fallow field, host plant, Orobanchaceae, phenology

Összefoglalás – A közlemény az *Orobanche reticulata* néhány új magyarországi adatáról számol be. A fajt a szakirodalomban ismeretlen gazdanövényről, *Carduus hamulosus*-ról gyűjtöttük a Keleti-Bakonyban, a Bér-hegyen. A Magyarországon általában májustól júliusig virágzó faj életmenetéhez érdekes adalék egy extrém csapadékos év (2010) enyhe őszen megfigyelt késői, októberi virágzása is. Egy másik populáció (Vértes hegység, Magyaralmás) érdekessége annak tömegessége. Itt az *O. reticulata* 2020 nyarán egy, az előző évben beszántásra került természetes szárazgyep élőhely parlagján jelent meg nagy tömegben (több száz egyed), *Carduus nutans* subsp. *leiophyllus* és *Carduus acanthoides* gazdanövényen. A fajt néhány olyan flóratérképezési kvadrátról is közöljük a Dunántúli-középhegység, Külső-Somogy és Mezőföld területéről, ahol eddig nem volt ismert.

Kulcsszavak: *Carduus hamulosus*, fenológia, gazdanövény, Orobanchaceae, sziklagyep-parlag

Az *Orobanche reticulata* Wallr. európai faj, közép-európai elterjedési súlyponttal, sporadikusan az Urálon túl és ÉNy-Afrikában is felbukkan (BECK-MANNAGETTA 1930, MEUSEL *et al.* 1978). Hazánkban szórványosan az ország egész területén előkerülhet (vö. Soó 1968, BARTHA *et al.* 2020), közepesen ritka vajvirág-faj. Az 1990-es évek végétől napjainkig a Monor-Irsai-dombságról (SCHMOTZER & VIDRA 1998), a Bakonyból és a Balaton-felvidékről (BAUER 2001, 2010), a Gerecséből, a Vértesből és a Zsámbéki-medencéből (BARINA 2006, 2007, 2008), a Heves-Borsodi-dombságból (BERÁNEK 2007), a Gömör-Tornai-karsztról (VIRÓK *et al.* 2010),

az Alföld délkeleti részéről, a Csanádi-hátról (CSATHÓ & CSATHÓ 2010), a Mezőföldről VOIGT & SOMAY (2013) és a Kisalföldről (SCHMIDT 2015) adtak hírt megfigyeléséről.

Az alábbiakban az *O. reticulata* gazdanövényeire, fenológiájára, élőhelyére vonatkozó érdekeségeket és hazai elterjedését kiegészítő, néhány CEU-kvadrát szinten új adatát közlöm. Valamennyi adat az önálló taxonként az újabb szakirodalmak többségében nem elfogadott (vö. Euro+Med 2006, VIRÓK 2009, SÁNCHEZ PEDRAJA *et al.* 2021) „*O. pallidiflora* Wimm et Grab.” alakra vonatkozik.

8774.3 – Tés: Bér-hegy;

A Keleti-Bakonyban, a tési Bér-hegy déli lejtőjének fajgazdag lejtősztyeppré–karsztbokorerdő élőhelyén *Carduus hamulosus* Ehrh. gazdanövényen került elő az *Orobancha reticulata* néhány példánya 2010 májusában. SÁNCHEZ PEDRAJA *et al.* (2021) gazdanövényadatbázisa szerint a fajt korábban nem jelezték *Carduus hamulosus*-ról. A Bér-hegyi előfordulás további érdekessége, hogy az általában májustól és júliusig virágzó *Orobancha reticulata* a Magyarországon kimagaslóan csapadékos 2010. évben (vö. BAKOS *et al.* 2011) ősszel, október 9-én is virágzott, ugyancsak *Carduus hamulosus*-t parazitálva. Gazdanövénygel gyűjtött bizonyítópéldányát a Növénytar gyűjteményében helyeztem el (BP, HNHTRA 00058773; 1. ábra). 2010 óta őszi virágzását nem sikerült újra megfigyelni.

8675.4 – Magyaralmás: Vörös-kút dűlő;

Az *Orobancha reticulata* szerző által korábban nem tapasztalt tömeges előfordulása (több száz virágzó egyeddel) került elő 2020. június 13-án a Vértes peremvidékén, Magyaralmás: Vörös-kút dűlőben, egy dolomitdomb parlagterületén (e1. ábra). Ebben az állományban gazdanövényei a *Carduus acanthoides* L. és a *Carduus nutans* subsp. *leiophyllus* (Petrović) Stoj. & Stef. A szokatlan tömegesség hátterében egy ugyancsak szokatlan jelenség, a dolomitdomb 2019 tavaszán történt beszántása állhat. A dolomitsziklagyep és pusztafüves lejtősztyepp élőhely egyéves parlagnövényzetében az *O. reticulata* és az említett *Carduus*-taxonok mellett az egykori sziklagyep növényei (pl. *Allium moschatum* L., *A. sphaerocephalon* L., *Anthericum ramosum* L., *Dianthus plumarius* subsp. *regis stephani* (Rapaics) Baksay (sensu BAKSAY 1972), *Iris pumila* L., *Minuartia setacea* (Thuill.) Hayek, *Paronychia cephalotes* (M. Bieb.) Besser, *Seseli leucospermum* Waldst. & Kit., *Stipa eriocaulis* Borbás) keverednek gyakori és ritkább szegetális és ruderális gyomfajokkal (pl. *Anthemis austriaca* Jacq., *Bupleurum rotundifolium* L., *Caucalis platycarpos* L., *Hyoscyamus niger* L., *Lappula squarrosa* (Retz.) Dumort., *Nigella arvensis* L.). Az *O. reticulata* tömegessége feltehetően átmeneti jelenség, a gyeper regenerálódásával az állomány egyedszáma várhatóan lecsökken.

További megfigyelt előfordulásai:

8874.1 – Hajmáskér: Vásártér; útszéli gyeppben, gazdanövény (gn.): *Carduus acanthoides*, 2014.07.30.

8874.4 – Várpalota: Fajdas-hegy keleti hegyláb részén; cserjésedő szárazgyeppben, gn.: *Carduus nutans* subsp. *leiophyllus*, 2018.06.07.

9173.4 – Balatonendréd: Karancó; degradált szárazgyeppben, gn.: *Carduus acanthoides*, 2017.05.17.

9278.2 – Alsószentiván: Hangosi-völgy, cserjésedő szárazgyeppben, 2018.05.13.

9279.3 – Bölcske: Gyűrűsi-völgy déli oldalvölgye a Szalmás-dűlő felé; becserjésedett löszpusztagyep szélén, gn.: *Carduus acanthoides*, 2018.05.13. Utóbbi adat kvadrát-szinten csak megerősítés (VOIGT & SOMAY 2013).

1. ábra Az *Orobanche reticulata* *Carduus hamulosus* gazdanövényvel gyűjtött bizonyítópéldánya (BP, HNHM-TRA 00058773) a keleti-bakonyi Bér-hegyről
Fig. 1 Voucher of *Orobanche reticulata* with its host plant *Carduus hamulosus* from the Bér-hegy hill (Bakony Mts, Hungary) (BP, HNHM-TRA 00058773)

Irodalom

- BAKOS N., DEÁK T., DEMÉNYNÉ LEHEL ZS., FREID M., HERZOG T., HIDAS ZS., JÁVORSZKYNÉ NAGY A., KÁTAINÉ MAROSI A., KELEMEN N., KEZÁN A., KOVÁCS B., KOVÁCS K., MOLNÁR B., NAGYNÉ PAKULA U., PÁRI A., SZARKA L., SZITTYA F. & VIDA J. (2011): *Magyarország, 2010.* – Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 185 pp.
- BAKSAY L. (1972): Biosystematic der *Dianthus plumarius* L. (sensu lato) in Ungarn. – *Symp. Biol. Hung.* 12: 149–161.
- BARINA Z. (2006): *A Gerecse-hegység flórájának katalógusa.* – MTM–DINPI, Budapest, 612 pp.
- BARINA Z. (2007): A Vértes és környéke florisztikai kutatásának eredményei I. – *Kitaibelia* 12(1): 30–40.
- BARINA Z. (2008): Adatok a Dunántúli-középhegység és környéke flórájához. – *Flora Pannonica* 6: 3–23.
- BARTHA D., BÁN M., SCHMIDT D. & TIBORCZ V. (2021): *Magyarország edényes növényfajainak online adatbázisa* (<https://floraatlasz.uni.sopron.hu>). – Soproni Egyetem, Erdőmérnök i Kar, Növényntani és természetvédelmi Intézet [hozzáférés: 2021.01.23.]
- BAUER N. (2001): Florisztikai adatok a Bakonyból és a Bakonyaljáról. – *Folia Musei Historico-Naturalis Bakonyiensis* 17 [1998]: 21–35.
- BAUER N. (2010): Adatok a Balaton-felvidék flórájának ismeretéhez IV. – *Kitaibelia* 15(1-2): 53–63.
- BECK-MANNAGETTA G. (1930): Orobanchaceae. – In: ENGLER A. (hrsg.): *Das Pflanzenreich*, Verlag von Wilhelm Engelmann, Leipzig, 348 pp.
- BERÁNEK Á. (2007): Adatok a Heves-Borsodi-dombság és az Upponyi-hegyhát flórájához. – *Kitaibelia* 12(1): 66–72.
- CSATHÓ A. I. & CSATHÓ A. J. (2010): A dombegyházi Battonyai út egy védelmet érdemlő mezsgyeszakaszának flórája. – *Crisicum* 6: 33–57.
- EURO+MED (2006-): *Euro+Med PlantBase - the information resource for Euro-Mediterranean plant diversity* (<http://ww2.bgbm.org/EuroPlusMed/>). [hozzáférés: 2021.01.22.]
- MEUSEL H., JÁGER E. & WEINERT E. (1978): *Vergleichende Chorologie der zentraleuropäischen Flora. Band II.* Karten. – Gustav Fischer Verlag, Jena, pp. 259–421.
- SÁNCHEZ PEDRAJA Ó., MORENO MORA, G., CARLÓN L., PIWOWARCZYK R., LAÍNZ M. & SCHNEEWEISS G. M. (2021): Annotated Checklist of Host Plants of Orobanchaceae. – In: SÁNCHEZ PEDRAJA Ó. *et al.* (eds.), *Index of Orobanchaceae*. Liérganes, Cantabria, Spain. (<http://www.farmalierganes.com/Otrospdf/publica/Orobanchaceae%20Index.htm>). [hozzáférés: 2021.01.22.]
- SCHMIDT D. (2015): Adatok a Kisalföld flórájának ismeretéhez III. – *Botanikai Közlemények* 102 (1-2): 61–84.
- SCHMOTZER A. & VIDRA T. (1998): Flórakutatás a Monor-Irsai-dombság löszvidékén. – *Kitaibelia* 3(2): 321–328.
- SOÓ R. (1968): *A magyar flóra és vegetáció rendszertani-növényföldrajzi kézikönyve III.* – Akadémiai Kiadó, Budapest, 506 pp.
- VIRÓK V. (2009): Orobanchaceae – Vajvirágfélék családja. – In: KIRÁLY G. (szerk.), *Új magyar fűvészkönyv*. Aggteleki Nemzeti Park Igazgatóság, Jósvalfő, pp. 381–385.
- VIRÓK V., FARKAS R., GULYÁS G., SRAMKÓ G. (2010): Florisztikai adatok Borsod-Abaúj-Zemplén megye északi részéről III. – *Kitaibelia* 15(1-2): 73–82.
- VOIGT W. & SOMAY L. (2013): Florisztikai adatok Paks környékéről. – *Kitaibelia* 13(1-2): 35–72.

Elektronikus melléklet / Electronic appendix:

e1. ábra Az *Orobanche reticulata* Magyaralmás határában

Fig. e1 *Orobanche reticulata* at Magyaralmás

Beérkezett / received: 2021. 01. 26. • Elfogadva / accepted: 2021. 02. 13.

BAUER N. (2021):

Kiegészítések az *Orobanche reticulata* biológiájához és hazai elterjedéséhez /
Contributions to the knowledge of biology and Hungarian distribution range of *Orobanche reticulata*

Kitaibelia 26(1): 95–98.

DOI: 10.17542/kit.26.95

Elektronikus melléklet / Electronic appendix

e1. ábra Az *Orobanche reticulata* Magyaralmás határában (Vörös-kút dűlő, N 47.324664° E 18.315074°) 2020-ban
Fig. e1 *Orobanche reticulata* at Magyaralmás ("Vörös-kút dűlő", N 47.324664° E 18.315074°) in 2020